

řila se najednou myšlenka, aby byl rozpaštěn také senát, uč ústavně zaručenou dobu ještě ani netrval, předsednictvo senátu se usneslo odporovati tomuto záměru, nevidouc ke kroku tomu důvodu. Než usnesení toto později bylo revokováno na zákrok vlády. — V důsledku toho také veřejnost nevidí v senátu to, co zamýšleli tvůrci ústavy. Charakteristickým pro nazírání na senát jest oznámení jistého rozšířeného deníku politického z doby posledních voleb, kdy byly oznámeny veškeré volební výsledky z volby do parlamentu, a ohledně senátu bylo řečeno, že redakce pro nával jiné práce je neověřejňuje, že však si je může čtenář vypočítat sám, ježto všechna čísla platící pro jednotlivé politické strany do poslanecké sněmovny zmenšená o 15% jsou volebními výsledky z voleb do senátu. U nás se příliš dívá na senát jako na působiště politiků mimo službu. Vždyť se vyvíjí i prakse, že ani ministrem nemůže býti člen senátu! Jistě se dá diskutovati otázka vhodnosti jedné nebo dvou komor. Jestliže však se jednou ústava naše postavila na stanovisko dvou komor, pak jest povinností senátu v prvé řadě, aby dbal této funkce ústavou mu svěřené, aby své kompetence morální hájil, seč jeho síly stačí. Senát může býti ubezpečen, že jeho činnost bude sledována občany s povděkem.

Každý právní řád vyžaduje určité stabilisace a tradice. U nás můžeme jen těžko srovnávati naše poměry s poměry ve státech vžitých. Bylo by však našim přáním, aby senát naší republiky mohl se pochlubiti tou vahou, jakou má v republikánské Francii nebo ve Spojených státech severoamerických. Vítajíce nový senát v novém složení přejeme mu na této cestě mnoho úspěchů, jež budou také úspěchy konsolidačního procesu republiky.

Dr. Karel Novák.

Přípravné práce k provedení sociálního pojištění. Ministr sociální péče vyhlásil výnosem ze dne 5. listopadu 1925, č. j. 7420-III. F. jednací řád pro přípravný sbor, jenž bude v nejbližší době konstituován, aby provedl práce potřebné k tomu, aby s prováděním sociálního pojištění mohlo býti započato v ustanovený termín, t. j. 1. července 1926.

Výnos ten obsahuje čtrnáct paragrafů a pojednává o složení přípravného sboru, o jeho funkcích o úkolech, jakož i o funkcích desetičlenného užšího komitétu, jenž povede vlastní přípravné práce.

Dr. Jindřich.

Několik myšlenek o volební reformě. Ať posuzujeme volební řád do poslanecké sněmovny ze dne 29. února 1920 č. 123 Sb. z. a n. jakkoli, jedno musíme uznati: že provedl zásadu § 8 a 13 ústavní listiny, že totiž volební řády mají spočívat na zásadě všeobecného, rovného, přímého, tajného práva hlasovacího a na zásadě poměrného zastoupení, přímočaře, téměř do posledních možných důsledků, jsa stejně spravedlivý ke všem. Týž pocit ovšem nemůže v nás vzbuditi reforma volebního řádu, provedená zákonem ze dne 15. října 1925, č. 205. Sb. z. a n.

Prvý zákon nepotřebuje namnoze odůvodňování, u druhého ani obšírné odůvodňování a poukazy na cizí zákonodárství nemohou přesvědčiti o správnosti zvolené úpravy. Prvý jest zásadní a důsledný, druhý jest umělý, vzbuzující dojem díla vytvořeného ad hoc za určitým cílem. (Výjimku tvoří ovšem změny, jež byly naprosto nutně, vzhledem k rozdělení Těšínska). Několik příkladů toto stanovisko snad objasní: Volební kraj pivý, pražský byl rozdělen ne snad na dva kraje,

nýbrž pouze na dvě části téhož kraje. Důvodová zpráva odůvodňuje to prostě přílišným rozsahem tohoto kraje. Že pražský volební kraj jest v poměru k ostatním krajům příliš veliký, o tom poučí jediný pohled na mapu. Při zásadě poměrného zastoupení důsledně provedené nemůže to však býti žádnou závadou. Když byl projednáván zákon župní, bylo poukazováno na nemožný přímo útvar této župy, shodné s volebním krajem, odlučující od Prahy průmyslové obvody bezprostředně s ní na severu a západě sousedící, a přirozeně ku Praze inklinující, připoutávající však k ní zemědělské kraje na hranicích Moravy, které směřují jinam jako ke svému centru. Nyní byla tato nesrovnalost odstraněna, ovšem pouze tam, kde vlastně nepřekážela, totiž ve volebním řádu, avšak způsobem charakteristickým. Byly vytvořeny dvě části kraje pražského, které v některém ohledu mají povahu volebních krajů samostatných, v jiném ohledu posuzují se obě části jako jeden kraj. Kdyby se bylo postupovalo logicky, naskytovaly se dvě možnosti: Buď rozdělit pražský kraj tak, aby byly vytvořeny dva celky, způsobilé býti po př. i samostatnými župami, anebo utvořit z Prahy samostatný zvláštní kraj, což by bylo odpovídalo jejímu významu jakožto hlavního města a i počtu obyvatelstva v ní usedlého. Ani to, ani ono se nestalo, nýbrž právě naopak Praha sama byla rozdělena mezi obě části. Zde bylo provedeno něco, co bylo našemu volebnímu řádu bohudíky dosud cizí — volební geometrie.

Další změnou vzbuzující pochybnosti, jest nová úprava druhého a třetího skrutinia. Tato úprava souvisí s otázkou quora a s otázkou, co má se státi s hlasy odevzdanými stranám, jež nedosáhly mandátů. Jest možno vážně diskutovati o tom, je-li účelno zabrániti úpravou volebního řádu tomu, aby do sněmovny nedostaly se příliš malé strany. Neboť jest obecně uznanou závadou poměrného zastoupení, že podporuje tříštění sil a brání tak utvoření pevné pracovní většiny. Za vhodný prostředek k dosažení tohoto účelu ovšem nemožno pokládati takový, jakým jest rozdělení Prahy mezi obě části pražského volebního kraje, což jest příliš umělé, nepřirozené. Možno-li spřáteliti se s tím, že volební řád zabráni tomu, aby do parlamentu nedostala se strana, která zásadně měla by podle počtu hlasů nárok na 1 nebo 2 mandáty, sotva možno bezvýhradně přisvědčiti úpravě zvolené u nás volební reformou, jež umožňuje, že i strana která by měla nárok na 5 i více mandátů — podle počtu hlasů a pro kterou hlasovalo třeba několik set tisíc voličů nedostane ani jeden. Dovolává-li se pak důvodová zpráva ústavního výboru poslanecké sněmovny na obranu této úpravy zejména německého volebního řádu, podle něhož jest možno, aby strana, která dostala v celé říši 700.000 hlasů, nedostala ani jeden mandát, může se na to prostě odpovědět slovy Rukopisu: Nechvalno nám v Němcích iskat pravdy. Nová úprava jest velikým ústupkem od důsledné zásady poměrného zastoupení zkreslující skutečný poměr sil.

Řeší-li nynější úprava druhého skrutinia nově otázku quora, upravuje třetí skrutinium nyní otázku, co má se státi s hlasy, které přišly na zmar — totiž na které nepřípadl žádný mandát. Podle dosavadní úpravy byly tyto hlasy nenahraditelně ztraceny. To mělo za následek, že při volbách v r. 1920 ztratil československý národ jako celek dva mandáty na prospěch Němců. Tomu zabrániti, bylo nejen vhodné, nýbrž přímo nutné, neboť není možno předpokládati, že ti, kteří volili malé strany, jež neměly pevné jistoty, že by dostaly mandát, souhlasili s tím, aby hlasy jich přišly k dobru skupinám jinonárodním. Že jakýkoli předpis, jenž takovému přesunu zabráni, a pokusí se tyto roztrášené hlasy zachrániti, přijde u nás v prvé řadě k dobru národu československému, jest zcela přirozené, protože, jak zkušenost učí, jest v národě většinovém vždy větší možnost tvoření nových stran, než v národních menšinách, které již svou povahou menšin jsou nuceny k větší koncentraci než národ tvořící ve státě většinu a jej ovládající a tudíž národně-politicky saturovaný. Jestliže tudíž nynější znění

§ 53 snaží se zachovati roztržštěné hlasy těm národním skupinám, pro které byly odevzdány, po př. hledí uchovati národu československému jeho mandátovou državu, lze to jen schvalovati. Jinak jest tomu však, pokud se týče řešení otázky, které straně ony roztržštěné hlasy mají připadnouti. Nynější znění §u 53 způsobilo, že hlasy ty připadnou v podstatě stranám nejsilnějším. To může míti tedy za následek, že strana, která neprorazila s žádným mandátem, dopomůže k mandátům straně, kterou potírala, proti níž byla třeba přímo v život vyvolána. Čili obráceně nejsilnější strany přisvojují si prostě hlasy, jež byly odevzdány výslovně proti nim. To jest důsledek který z hlediska i té nejprimitivnější politické morálky nemůže uspokojovati. Jak nutno souhlasiti se základní zásadou ovládající novou úpravu třetího skrutinia — uchování državy jednotlivých národních skupin, — tak nutno zavrhnout konkrétní úpravu této myšlenky v § 53 a musíme doufati, že tento paragraf neobdržel své znění definitivní. Náprava byla by možna dvojím způsobem: Buď by se připustilo sdružování stran, jako ve volbách do obcí, anebo, což by snad bylo správnější, dovolilo by se, aby každá strana mohla sama při podání kandidátních listin prohlásiti, které jiné straně mají hlasy pro ni odevzdané připadnouti, kdyby sama mandátu nedosáhla. Že by některá strana »odkázala« své hlasy straně jinonárodní, toho není se třeba v našem státu obávati.

Posledním opatřením majícím zameziti vstup malých stran do Národního shromáždění, opatřením povahy spíše preventivní, jest předpis, že strana, která v žádném volebním kraji neobdržela mandátu, musí hraditi celý náklad spojený s rozmnožením svých kandidátních listin. Ani v tomto bodu nemůže důvodová zpráva při objektivním posuzování přesvědčiti o nutnosti takového opatření, zvláště uváží-li se, že neúspěch některé strany nemusí býti vždy důsledkem její nepatrnosti a bezvýznamnosti, nýbrž nyní i pouze následkem zákonných předpisů bránících vzniku nových stran.

Posléze ještě několik poznámek: Volební řád stanoví sice, kolik mandátů připadá na každý volební kraj, nezaručuje však, že ten který kraj bude míti skutečně v zákoně uvedený počet poslanců neb senátorů. Jest totiž nepravděpodobno, že by již v prvném skrutiniu mohly býti obsazeny všechny mandáty, některému kraji přidělené. Mohlo by se tak státi pouhou náhodou. Pro druhé a třetí skrutinium mají pak volební skupiny úplnou volnost, koho z již kandidovaných osob navrhnou pro tato skrutinia. Tím může se státi, že sice zůstane zachován poměr poslanců neb senátorů, připadajících volebním skupinám, že však jednotlivé volební kraje nebudou míti tolik zástupců, kolik jim podle zákona přísluší.

Zákon o složení a pravomoci senátu stanoví v § 10, že v případě rozpuštění senátu, neb uplynutí jeho volebního období, musí býti nové volby vypsány do 60 dnů. Obdobné ustanovení pro poslaneckou sněmovnu hledáme marně jak v ústavní listině, tak i ve volebním řádu. Zásadně bylo by tedy možno, aby mezi rozpuštěním poslanecké sněmovny neb uplynutím jejího volebního období a volbou uplynulo více než 60 dní. Bude nedostatek takového pozitivního předpisu někdy praktický? Asi sotva, přihlédneme-li k tomu, že nyní byla lhůta mezi rozepsáním volby a dnem volby stanovena na 28 dnů, která sotva bude někdy překročena.

Při reformě volebního řádu učiněn byl další krok na cestě uvádějící politické strany přímo do právního řádu: Podle § 22, volebního řádu v novém znění nezastupuje volební strany před volebním soudem zmocněnec, nýbrž zástupce ústředního výkonného výboru strany. Tento předpis, který patří vlastně do § 12. zákona o volebním soudě, předpokládá tedy, že kandidují pouze skupiny organisované jako politické strany. Což však kdyby prorazila nějaká skupina, která není tak pevně centralisována jako naše politické strany? A kdo určí onoho zástupce, když, jak se to velmi často stává, několik jinak samostatných poli-

tických stran podá společnou kandidátku? Shledáváme opět, jak na to již opětovně upozornil prof. Weyr, že takovéto uvádění politických institucí do právního řádu, aniž by právní řád sám tyto instituce upravoval, vyvolává vždy řadu pochybností. Prozatím snad těchto několik letmo nadhozených poznámek k volební reformě postačí.

Kandidátní listiny a jazykový zákon. V pražském kraji dostali jsme úředně doručeny kandidátní listiny, z nichž kandidátní listina do poslanecké sněmovny č. 6 byla označena: Kandidatenliste der Deutschen Nationalpartei für die Wahl in das Abgeordnetenhaus für den ersten Wahlkreis, listina č. 9: Kandidatenliste der Deutschen sozialdemokratischen Arbeiterpartei für die Wahl in das Abgeordnetenhaus für den ersten Wahlkreis, listina č. 27: Kandidatenliste der politischen Partei atd. Vždy následující jména kandidátů a pak razítko: Krajská volební komise v Praze. Obdobně tomu jest u kandidátek do senátu. Až na zmíněné razítko úřední ani slova v jazyku československém, státním, oficiálním československé republiky. Podle mého názoru nebylo postupováno ve smyslu § 2. zákona ze dne 29. února 1920, č. 122 Sb. z. a n. Krajská volební komise jistě jest orgánem, na níž se vztahuje ustanovení právě citovaného zákona. A tu pokud činnost její se vztahuje na obvod, v něm nelze vůbec uplaniti jazykových práv menšiny, nutno přijímati podání a vyřizovati v jazyku pouze československém. Pokud by se snad mohlo argumentovati, že v obvodě krajské komise volební pražské jsou také soudní okresy s obyvatelstvem nad 20% německým, čemuž tak není, pak bylo nutno úřadovati, a úřední vyřízení vydati také v jazyce menšiny, to znamená, kandidátní listiny německých stran měli se voličovi dostati do rukou česky a německy, nikoli pouze v jazyce menšiny. Neboť úprava kandidátních listin a jejich vydání jest nezbytně aktem úředním (srv. § 25. řádu volení do poslanecké sněmovny). Praxe opačná odporuje jazykovému zákonu, a jest prejudicem pro stále odkládaná jazyková nařízení, nebo snad má býti předzvěstí změněného kursu vůči jazykovým menšinám?

Státní rozpočet republiky Československé pro rok 1926. Státní rozpočet pro rok 1926 jest prvním rozpočtem naší republiky, který jest aktivní t. j. vykazuje celkový přebytek na příjmech oproti výdajům.

Tento příznivý výsledek státního rozpočtu pro rok 1926 proti rozpočtům let minulých byl získán vyšším prelimitováním některých druhů příjmů (zvýšení kolkových poplatků zákonem ze dne 3. dubna 1925, čís. 54 Sb. z. a n., dávka z jízdních lístků, dávka z telefonních poplatků, dávka za úřední úkony, smluvní příplatky z cukru), ale zejména značným snížením potřeby na státní výdaje.

Okolností, která měla značný vliv na snížení rozpočtové potřeby pro rok 1926, jest považovati přirozeně výsledek tak zvané restriční akce státně-zaměstnanecké v důsledku ustanovení zákona ze dne 22. prosince 1924, čís. 286 Sb. z. a n. z roku 1924, o úsporných opatřeních ve veřejné správě. Poznámati jest, že výsledky této restriční akce se jeví v rozpočtu na rok 1926 jen potud, pokud byly v době jeho sdělení známy.

Novinkou ve státním rozpočtu pro rok 1926 jest, že bylo upuštěno od sestavení zvláštního rozpočtu státních investic, který byl v letech 1921—1925 jako samostatná příloha II. připojen k vlastnímu státnímu rozpočtu — příloze I. — a ve finančním zákoně byl vždy uváděn v druhé části.

Vykazuje tudíž rozpočet pro rok 1926 jinou formální úpravu v tom směru, že potřeby investiční byly pro tento rok zařazeny do dílčích rozpočtů oněch resortů, v jejichž zájmu ten který investiční náklad se požaduje; výjimečně byly některé investiční potřeby, které jsou společné několika resortům zařazeny do rozpočtu ministerstva veřejných prací. Dispoice investičními úvěry náleží jednotlivým resortům, jichž se týkají, v dohodě s ministerstvem veřejných prací. Investiční